

Status-aanduiding van de Nederlandse broedvogels in de 17e druk van Petersons Vogelgids

P.A. van Wely

Toen ik de zeventiende druk van Petersons Vogelgids of 'de Kist' aanschafte, kon ik niet vermoeden, dat ik van de éne verbazing in de andere zou vallen. Goed, er was kritiek geleverd op de kleurenplaten in het midden bij elkaar en dat het register niet helemaal achterin was te vinden.

Zelf vond ik dat geen bezwaar en dat de zwartwitplaten in kleur veranderd waren, met een paar nieuwe toegevoegde kleurenplaten erbij, was voor mij gewoon een winstpunt. Maar toen ik in de inleiding las, dat er gebruik was gemaakt van de gegevens uit de Atlas van de Nederlandse Broedvogels kreeg ik bange voor gevoelens.

De Sovon-werkwijze maakt namelijk geen onderscheid of vogel A nu eenmaal in de vijf jaar of jaarlijks in vijf of meer paren in een blok broedt, want in beide gevallen krijgt dat blok een grote groene stip, terwijl het verschil in aantal broedparen juist vrij groot kan zijn. Met andere woorden het aantal grote stippen op de verspreidingskaart van vogel A, zegt niets over dichtheden van de soort en waar deze talrijk of schaarser voorkomt.

Dan laat ik de mogelijke en waarschijnlijke broedgevallen nog maar buiten beschouwing. Maar het effect van die verspreidingskaart is daardoor wel bedrieglijk. Immers, de soort 'lijkt' er gewoon talrijker door en het gevaar van overwaardering van die broedvogel is daarom vrij groot.

En dat is nu precies gebeurd bij de zeventiende druk van Petersons Vogelgids! Het lijkt wel, of men alleen de grote groene stippen op de kaart geteld heeft en daarna de talrijkheid van een vogelsoort heeft bepaald. Met de 'echte' zeldzame broedvogels gaat dat nog goed. Zo wordt bijvoorbeeld de Ooievaar een zeer schaarse (bijna uitgestorven) broedvogel genoemd, evenals de Grauwe Kiekendief, die tegenwoordig een zeer schaarse broedvogel is. Ook bij de schaarse soorten zijn daar nog goede voorbeelden van te vinden. De Grote Gele Kwikstaart wordt netjes omschre-

ven als een schaarse broedvogel, vooral in Twente, de Achterhoek en Zuid-Limburg. Verder wordt de Witgesterde Blauwborst als een vrij schaarse broedvogel vermeld. Dat is qua verhouding prima en geheel juist evenals het onderscheid, dat nu gemaakt wordt tussen de Kleine Karekiet en de Grote Karekiet, die respectievelijk een talrijke en vrij schaarse broedvogel zijn geworden.

Maar dat Buizerd, Havik en Sperwer op één lijn zitten als vrij schaarse broedvogel, is al minder geslaagd.

Ronduit vreemd is, dat de Tapuit en het Paapje allebei even schaars zijn en daarentegen de Roodborsttapuit een vrij talrijke broedvogel is geworden. Na vierentwintig jaar vogelstudie door heel Nederland ben ik nog steeds van mening, dat de Tapuit talrijker is dan het Paapje en met name in de duinen ook talrijker dan de Roodborsttapuit. Het Paapje heb ik in die tijd steeds schaarser zien worden, terwijl ik deze soort van de drie toch al de minst gewone vond. De Roodborsttapuit heb ik op tal van plaatsen zien verdwijnen, met name in Oost-Brabant.

Dus, waarom hij opeens de status van vrij talrijke broedvogel heeft gekregen, is voor mij een raadsel.

Bij de uilen worden Bosuil, Steenuil en Ransuil alle drie als vrij talrijke broedvogel vermeld. Met de Bosuil heb ik daar wel vrede mee, want deze soort is in twintig jaar duidelijk toegenomen, bijvoorbeeld Den Haag en omgeving, duinen Wassenaar-Noordwijker-

Het Paapje is in veel gebieden steeds schaarser geworden.
Foto: Henk Harmsen.

De Roodborsttapuit is ook al op diverse plaatsen geheel verdwenen.

Foto: Gerard de Hoog.

hout, de Gelderse Achterhoek en het zuidoosten van Noord-Brabant om maar wat te noemen.

Maar de Steenuil daarentegen heb ik juist op tal van plaatsen zien verdwijnen! Terwijl hij in de zeventiende druk van Peterson is 'toegenomen' van vrij schaarse tot vrij talrijke broedvogel. Waren andere gegevens zo onvolledig of zijn nieuwe gegevens te optimistisch? Waarom toch geen nuancerende vraag ik mij af, bijvoorbeeld de Steenuil is een vrij talrijke broedvogel in het rivierengebied, elders schaarser, ontbreekt op de Waddeneilanden.

Helemaal te gek wordt het echter, als het vrij talrijke tot zeer talrijke broedvogels gaat 'regenen'. Een ander woord heb ik er niet voor! Nederland lijkt een waar vogelparadijs, want het aantal soorten met deze status 'swingt' gewoon de pan uit en dat in een tijd, waarin jaarlijks hele lappen grond opgeofferd worden aan verstedelijking, wegeaanleg, verarming van het landschap door ruilverkaveling, het verdwijnen van houtwallen, normalisering van beken, enzovoort, enzovoort.

Je gelooft gewoon je ogen niet! Ook hier is weer elke nuancerende zoek of met andere woorden was een nauwkeuriger aanduiding van de verspreiding van de vogelsoort niet op zijn plaats geweest? Nu worden Wielewaal, Goudvink en Bonte Vliegenvanger vrij talrijke broedvogels genoemd.

Oh zeker, de Goudvink heeft zich via de duinen sterk uitgebreid en de Bonte Vliegenvanger heeft zijn areaal ook hier en daar behoorlijk versterkt, maar om beide soorten dan maar ineens tot de vrij talrijke broedvogels te rekenen, gaat mij toch wel heel erg ver.

Je zult toch maar in het westen van Nederland wonen, waar de Wielewaal duidelijk achteruit gegaan is en de Goudvink en de Bonte Vliegenvanger als broedvogel op tal van plaatsen ontbreken. Degene, die de bovengenoemde soorten als broedvogel in zijn woonomgeving in West-Nederland heeft, is letterlijk een 'goudvink'.

Ronduit lachwekkend en verbijsterend is, dat de Gekraagde Roodstaart een zeer talrijke broedvogel wordt genoemd en daarmee nog talrijker is dan Zwartkop en Boomkruiper. Vreemd genoeg ken ik juist plaatsen waar Zwartkop en Boomkruiper als broedvogel in flink aantal vertegenwoordigd zijn en waar de Gekraagde Roodstaart ontbreekt of in kleiner aantal als broedvogel voorkomt dan de beide andere soorten.

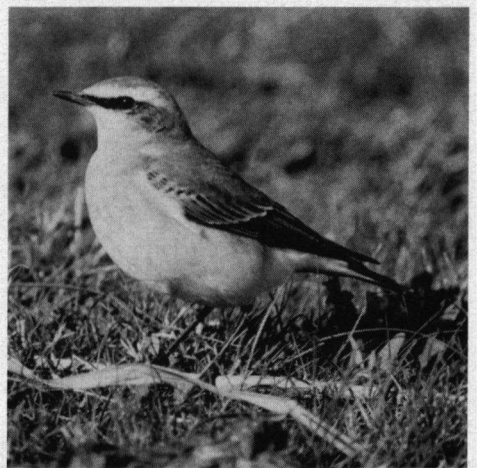
Zelfs in de Achterhoek, een bolwerk van Gekraagde Roodstaarten, bereiken Zwartkop en Boomkruiper grote dichtheden en vind ik de Zwartkop nog talrijker dan de Gekraagde Roodstaart. Het is voor mij dan ook onbegrijpelijk, dat deze soort, die ik persoonlijk één van de mooiste vogels vind, op één hoop wordt gegooid met doodgewone broedvogels als Boerenzwaluw, Fitis, Koolmees en Spreeuw!

Soorten, die je overal kunt tegenkomen en die lang niet zulke eisen aan hun leefmilieu stellen als de Gekraagde Roodstaart. Zo zou ik nog wel even kunnen doorgaan.

Het valt niet te ontkennen, dat in Nederland veel soorten als broedvogel in aantal zijn toegenomen, maar andere soorten nemen snel in aantal af en dat proces zet nog steeds door. Of met andere woorden, de cultuurvolgers nemen toe en de afname van cultuurvluchtters is gewoon een voldoende feit.

De Tapuit lijkt talrijker dan Paapje en Roodborsttapuit.

Foto: Henk Harmsen.

Daarom vind ik bovengenoemde voorbeelden, waarvan de status is gebaseerd op ge-goochel met optelsommen en schattingen uit de Sovon-Atlas van de Nederlandse broedvogels ronduit misleidend en zelfs een gevaarlijke ontwikkeling!

Zo zullen mensen, die toch al sceptisch tegenover vogelbeschermers staan, zeggen, dat het met de vogelstand in Nederland best goed gaat en zich afvragen, waarom sommige mensen zich toch zo druk maken over de verarming van het landschap of de één of andere vogelsoort. Er is toch immers niets aan de hand? De keerzijde van de medaille is, dat bij een beginnend vogelaar valse verwachtingen worden gewekt en dat hij of zij 'talrijke' soorten maar niet ziet en andere vogels wel. Zelfs een boer, die enige vogelkennis bezit en zijn polderland beheert volgens de meest rendabele productiemethoden, zal zich verbaasd op zijn bol krabben, als hij verneemt, dat de Watersnip een vrij talrijke broedvogel is geworden!

Drassige weilanden zijn er nog maar weinig en duinvalleien zijn practisch uitgedroogd en dus maar weinig geschikt biotoop voor de Watersnip, om over de heide nog maar te zwijgen. Dan is er nog iets zeer actueels aan deze zaak. In Zoetermeer moet je letterlijk vechten om elke meter 'wild' groen.

In het kader daarvan ben ik betrokken bij het inventariseren van deelplan V van het Noord-Aa-gebied. Dit betreft een ruig stuk moerasbos, het enige nog wild overgebleven gedeelte van dat gebied. Om te pleiten voor het sparen van het 'centrale hart' heb ik zo veel mogelijk die insecten en die vogels naar voren gehaald, die het gebied ecologisch zo waardevol maken. Welke vogelsoorten zijn dat onder andere?

In ieder geval die selectieve soorten, die elders in de omgeving van Zoetermeer ontbreken, maar in dit ruige terrein respectievelijk als zeldzame doortrekker en mogelijke broedvogel zijn waargenomen.

In het westen van Nederland is de Bonte Vliegenvanger zeker niet een vrij talrijke broedvogel.
Foto: Henk Harmsen.

Namelijk, Wielewaal, Gekraagde Roodstaart en Matkop (gebroed). Deze soorten zijn alleen al de moeite waard om dit gebied te sparen. Maar hoe kan ik dat verkopen, als mijn niets vermoedende chef komt aanlopen met de nieuwe 'Peterson' in de hand en tegen mij zegt, dat die bovengenoemde soorten helemaal niet bijzonder zijn, maar juist vrij tot zeer talrijk? Dan sta je op dat moment machteloos en kan je alleen maar voor het behoud van dat gebied vrezen. Zo'n vaart loopt het op dit moment nog niet, maar dat zou kunnen gebeuren en dat bedoel ik nu met die gevaarlijke ontwikkeling en de actuele kant ervan. Men kan dan wel gaan redetwisten of de heer Kist de Atlas van de Nederlandse Broedvo-

De Zwartkop bereikt bijvoorbeeld in de Achterhoek nog grote dichtheden.
Foto: Piet Munsterman.

De Bulzard zou als vrij schaarse broedvogel op één lijn zitten met Havik en Sperwer!
Foto: Dominique Arnhem.

gels beter had moeten lezen, voor hij deze Sovon-gegevens in de zeventiende druk van Petersons Vogelgids ging verwerken, maar mijn ervaring met andere vogellitteratuur is ook, dat men toch naar de Sovon-kaart kijkt of die gewoon overneemt en die als maatstaf voor de talrijkheid van een broedvogel hanteert. Dat is gewoon de praktijk en aangezien die stippen dus niets over de talrijkheid van een vogelsoort zeggen, geeft zo'n kaart een vertekend beeld, dat tot bovengenoemde gevoel geleid heeft.

Toevallig kreeg ik één dezer dagen een Sovon-coördinator aan de telefoon, met wie ik daarover een pittige discussie aanging. Hij zei ook, maar dat moet je de Sovon niet verwijten, maar diegene, die de gegevens op een onjuiste manier gebruikt. Daar ben ik het maar ten dele mee eens, want de Sovon-Atlas van de Nederlandse Broedvogels wordt toch als het meest volledige inventarisatiewerk gepresenteerd? Waarom kan men dan geen verantwoording dragen, hoe die computergegevens tot stand zijn gekomen en hoe die gehanteerd dienen te worden?

Zelf heb ik niets tegen die Sovon-coördinator persoonlijk, maar wel hoe men die Sovon-gegevens presenteert.

Bijvoorbeeld de mentaliteit van sommige Sovon-medewerkers om zo veel mogelijk vogelsoorten in 'hun' blok te 'persen' vind ik nu

niet bepaald wetenschappelijk verantwoord. Al deze punten roerde ik aan in mijn discussie met deze persoon, die ik overigens best sympathiek vind. Maar toen ik qua voorkomen de Bosuil en de Steenuil met elkaar vergeleek, vond ik zijn uitspraak hierover zeer typerend voor de Sovon.

Hij zei op een gegeven ogenblik letterlijk, dat hij nog wel een blok wist, waar wel vijftig paar Bosuilen zaten.

Alsof je een emmer leeg gooit!

Was dat een verspreking of waar? Een simpel rekensommetje leert, dat vijftig paar Bosuilen verdeeld over een blok van $5 \times 5 = 25 \text{ km}^2$; een dichtheid oplevert van twee paar per km^2 . En als men dan bedenkt, dat één Bosuil gemiddeld een territoriumgrootte van wel dertig hectare nodig heeft, vind ik dat een ongeloflijke dichtheid. Maar dat is nu Sovon ten voeten uit!

Getallen en tellingen per blok, schattingsformulieren, het lijkt wel wiskunde.

Dan vind ik inventarisaties per landschapstype ecologisch gezien waardevoller, want dan zie je de vogels in hun juiste verhouding en relatie met hun leefmilieu. Met een geflatteerd en opgehemeld beeld van de Nederlandse broedvogels zoals Sovon die weergeeft, lijkt mij de vogelbescherming niet gediend.

■ P.A. van Wely, Smetanarode 82, 2717 DT Zoetermeer.

LITTERATUUR:

Peterson, R., G. Mountfort & P.A.D. Hollom (1984): Petersons vogelgids van alle Europese vogels. Vertaald en voor Nederland bewerkt door mr. J. Kist. Zeventiende, geheel herziene druk. Amsterdam/Brussel.
Telxela, R.M. (1979): Atlas van de Nederlandse Broedvogels. 's-Graveland.
Vogelwerkgroep Avifauna West-Nederland (1981): Randstad en Broedvogels. Tilburg.